Algoritmusok és adatszerkezetek I.
1. előadás

Típusok osztályozása

Összetettség (strukturáltság) szempontjából:

- *elemi (vagy skalár, vagy strukturálatlan)*
- *összetett (más szóval strukturált)*

Strukturálási módok

- *Keresztszorzat* AxB: rekord (pl. dátum=(év,hó,nap)) vagy
függvény (pl. szövegként 2021.02.10.)
- *Unió* A∪B (pl. hónap – szöveg: április, szám: 4, római szám: IV)
- *Sokaság* sok azonos típusú elem

Típusok osztályozása

Sokaság osztályozása rákövetkezés szerint

- *Halmaz:* nincs rákövetkezési reláció
- *Sorozat:* minden elemet egy elem követ és egy előz meg (kivéve esetleg a két szélső elemet)
- *Hierarchikus struktúra:* minden elemet egy előz meg, de több is követhet
- *Hálós struktúra:* minden elemet több előzhet meg és több is követhet

Típusok osztályozása

Sokaságtípusok megjelenése

- *Halmaz:* halmaz, multihalmaz, intervallumhalmaz, táblázat, diszjunkt halmazfelbontás
- *Sorozat:* tömb, verem, sor, prioritási sor, lista
- *Hierarchikus struktúra:* bináris fa, nem bináris fa, kérdezőfa, szegmensfa
- *Hálós struktúra:* irányítatlan gráf, irányított gráf, háló

Sorozattípus műveletei

Üres	Létrehoz, elemek nélkül.
Létrehoz	Létrehoz, struktúrától függő elemekkel.
Üres?/Teli?	Ellenőrzi, hogy van-e eleme / bővíthető lenne-e?
Elemszám	Hány eleme van?
Beilleszt	Struktúrától függő helyre új elemet illeszt.
Kihagy	Struktúrától függő helyről elemet hagy el.
Első/Utolsó	Első / utolsó elemének értékét adja.
Elejéről/Végéről	Kiveszi a sorozat első / utolsó elemét.
Elsőutániak/Utolsóelőttiek	Eldobja az első / utolsó elemet.

Sorozattípus műveletei

Elejére/Végére	A sorozat első eleme elé / utolsó eleme mögé illeszt egy újat.
Érték	Struktúrától függően meghatározott elemének értékét adja vissza.
Módosít	Struktúrától függően meghatározott elemének új értéket ad.
Elsőre/Utolsóra	A struktúra első / utolsó elem lesz az aktuális (ha volt ilyen).
Előzőre/Következőre	A struktúra aktuális eleme (ha volt ilyen) legyen az eddigit megelőző / követő.

Sorozattípusok fajtái

Típuskonstrukció	Tevékenységhalmaz
Tömb	(Létrehoz, Elemszám,) Érték, Módosít
Lista	Üres, Üres?, Teli?, Beilleszt, Kihagy, Elsőre, Utolsóra, Előzőre, Következőre, Érték, Módosít
Sor	Üres, Üres?, Teli?, Elemszám, Első, Elejéről, Végére
Prioritási sor	Üres, Üres?, Teli?, Elemszám, Első, Elejéről, …
Verem	Üres, Üres?, Teli?, Elemszám, Első, Elejére, Elejéről
InputSzekvenciálisFile	Üres?, Elejéről
OutputSzekvenciálisFile	Üres, Végére
DirektFile	Üres, Létrehoz, Üres?, Teli?, Elemszám, Érték, Módosít …
AsszociatívFile	Üres, Üres?, Teli?, Elemszám, Érték, Módosít …

Sorozat típusok ábrázolása

Folytonos, szekvenciális ábrázolás: az elemeket a memóriában a *kezdőcímtől szorosan egymásután* helyezzük el, a tárolás sorrendje megegyezik a logikai sorrenddel.

Az elemek címe számítható.

Memória	…				…		…
Elemsorszám:		1.	2.	3.	…	N.	

kezdőcím

Sorozat típusok ábrázolása

Láncolt ábrázolás: az elemek a memóriában folytonos területen helyezkednek el, a rákövetkezést index-szel biztosítjuk (*statikus láncolás*).

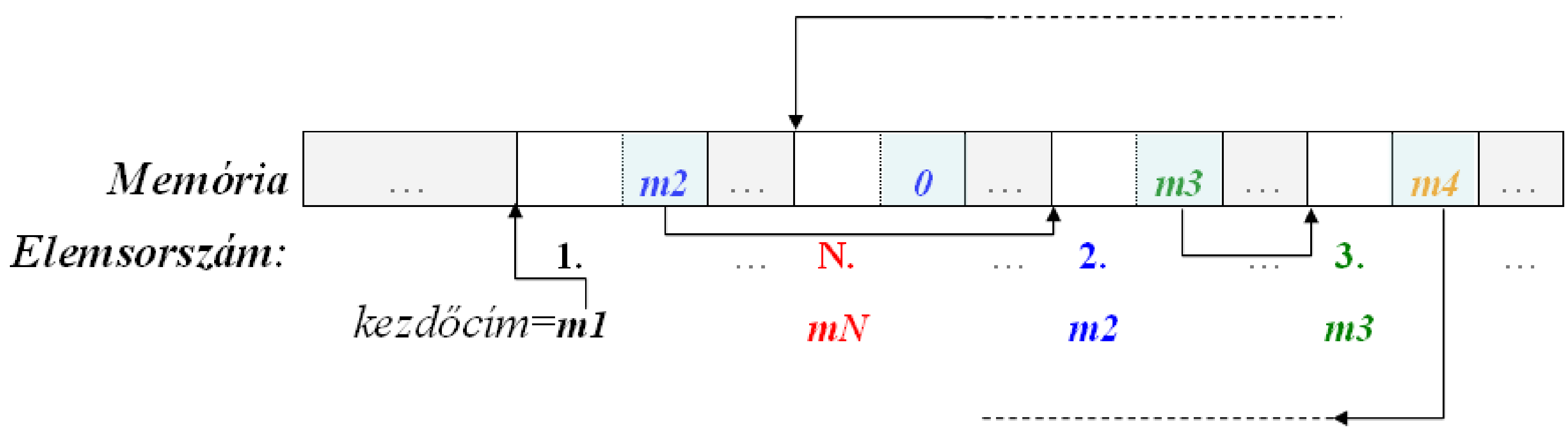

Sorozat típusok ábrázolása

Láncolt ábrázolás: az elemek a memóriában nem folytonos területen helyezkednek el, a rákövetkezést mutatóval biztosítjuk (*dinamikus láncolás*).

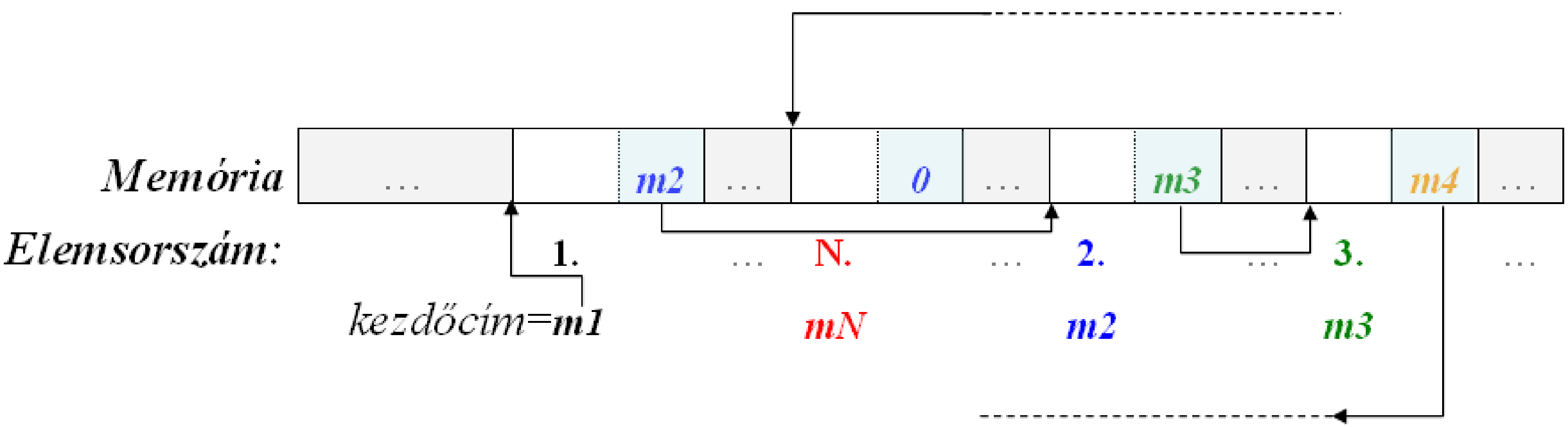

Sorozat típusok ábrázolása

Blokkolt ábrázolás: ötvözi az előbbi kettőt úgy, hogy láncot hoz létre az elemek egy adott számú elemet tartalmazó tömbjéből.

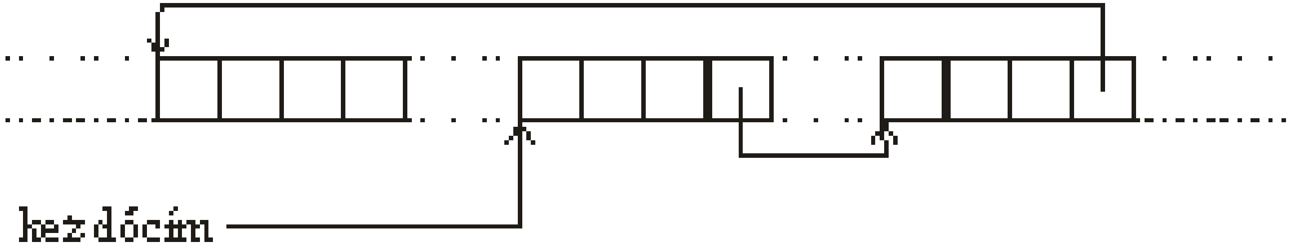

Sorozat típusok ábrázolása

Folytonos, szekvenciális ábrázolás:

- hatékony helykihasználás
- címkiszámítás (címfüggvény) lehetősége
- struktúra módosítás (beszúrás, törlés) munkaigényes
- előre rögzített memóriaméret

Memória	…				…		…
Elemsorszám:		1.	2.	3.	…	N.	

kezdőcím

Sorozat típusok ábrázolása

Statikus láncolás:

- folytonos területen helyezkedik el
- helyfoglalás növekedés (minden elem mellé kell egy index)
- címkiszámítás nem lehetséges – adott elem eléréséhez a struktúra egy részét be kell járni
- struktúra módosítás (beszúrás, törlés) gyors
- előre rögzített maximális memóriaméret

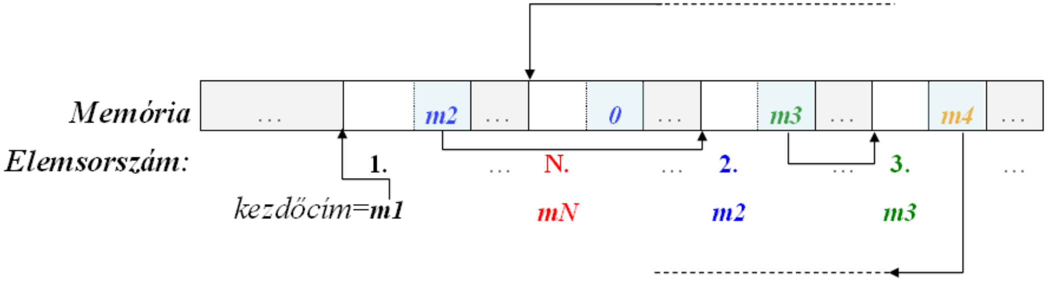

Sorozat típusok ábrázolása

Dinamikus láncolás:

- memóriában tetszőleges helyeken lehet
- helyfoglalás növekedés (minden elem mellé kell egy mutató)
- címkiszámítás nem lehetséges – adott elem eléréséhez a struktúra egy részét be kell járni
- struktúra módosítás (beszúrás, törlés) gyors
- az igényeknek megfelelően változó memóriaméret

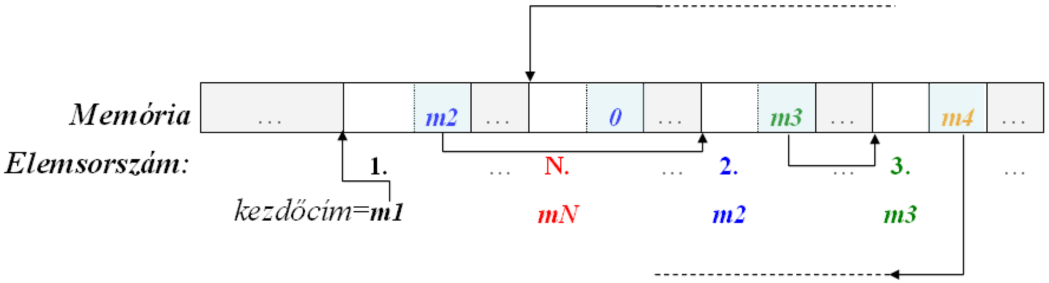

Ábrázolások megvalósítása

Folytonos, szekvenciális ábrázolás:

- tömb
- elemek sorozata, elem=(hossz,értékek) vagy
  (értékek,végjel)

Láncolás:

- első elem, elem=(érték, következő elem)

Blokkolás:

- első blokk, blokk=(elemszám, tömb, következő blokk)

Ábrázolások megvalósítása

Statikus láncolás, blokkolás:

- első, következő megadása = tömbindex

Dinamikus láncolás, blokkolás:

- első, következő megadása = mutató

Megjegyzés: nem kizárt, hogy egy elemhez több következő is tartozzon – kétirányú láncolás, hierarchikus és hálós típusok!

Tömb típus

A tömb fogalma

Definíció: sorozat típus a következő műveletekkel: indexelés, résztömb képzés, mátrix sora, oszlopa, részmátrixa, relációk.

Alapesetben statikus, az elemszáma nem változtatható.

Definiálása: **Tömb**(indextípus: elemtípus)

Tömb(indextip$_1$,indextip$_2$: elemtípus)

...

Hivatkozások: A(i), A(i..j), A(i,j), A(i,), A(,j), A(i..j,k..l)

Tömb típus

A tömb fogalma

Indextípus lehetőségei (nyelvfüggő megvalósítás):

- `1..elemszám` (ilyenkor általában az elemszámot kell megadni)
- `0..elemszám-1` (ilyenkor általában az elemszámot kell megadni)
- `alsó határ..felső határ`
  (ebben az esetben az index nem csak egész szám lehet)

Példa: **Tömb**`(1..maxn: egész)`
Tömb`('a'..'z',hétfő..péntek: valós)`
Tömb`(-10..10:` **Tömb**`(-1..1: karakter))` ≡
Tömb`(-10..10,-1..1: karakter)`

Tömb típus

Ábrázolás

Szekvenciális, folytonos (többindexes tömböknél oszlop- vagy sorfolytonos).

Az elemek méretének ismeretében számítható az elemek memóriabeli címe:

```
   <─────────────── a tömb a memóriában ──────────────>
...|   1. elem   |   2. elem   |   ...   | utolsó elem | ...
   <─────────────>
   egy elem mérete
```

Tömb típus

Mátrix sorfolytonos ábrázolása

Ha n sora és m oszlopa van, mindkettő 1-től indexelve:

i: sor index; j:oszlop index

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=(i-1)*m+j
Függvény vége.
```

```
     ←———————————————— a tömb a memóriában ————————————————→
...|  (1,1)  |  (1,2)  |  ...  |  (2,1)  |  (2,2)  |  ...  |  (n,m)  | ...
    ←———————→
 egy elem mérete
```

Indextípus=(a..b,c..d) esetén:

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=(i-a)*(d-c+1)+j-c+1
Függvény vége.
```

Mátrix oszlopfolytonos ábrázolása

Ha n sora és m oszlopa van, mindkettő 1-től indexelve:

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=(j-1)*n+i
Függvény vége.
```

```
     <------------------------ a tömb a memóriában ----------------------->
...|  (1,1)  | (2,1)  | ... | (1,2) | (2,2) | ... | (n,m) | ...
     <-------->
  egy elem mérete
```

Indextípus=(a..b,c..d) esetén:

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=(j-c)*(b-a+1)+i-a+1
Függvény vége.
```

Speciális szerkezetű tömbök

Diagonális mátrix

A 0-tól különböző elemei csak az ún. főátlóban vannak (tetszőleges k konstans érték is lehet a 0 helyett).

Ábrázolása: **`Tömb`**`(0..n: Elemtípus)`   `(k,a,b,...,y)`

A 0. elem lesz a konstans k érték, az i. elem pedig a mátrix (i,i) indexű eleme.

```
Függvény Cím(i,j):Egész
   Ha i=j akkor Cím:=i különben Cím:=k
Függvény vége.
```

	1	2	3	4	5	6	7
1	a	*k*	*k*				*k*
2	*k*	b	*k*	*k*			
3	*k*	*k*	c	*k*			
4				d			
5					e		
6							*k*
7	*k*					*k*	

0	1	2	3	4	5	6	7
k	a	b	c	d	e		

Speciális szerkezetű tömbök

Tridiagonális mátrix (részletek)

A k-tól különböző elemei csak az ún. főátlóban, valamint az alatta és a fölötte levő átlóban vannak.

Ábrázolása: **Tömb** `(0..3*n-2: Elemtípus)` sorfolytonosan

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Ha |i-j|≤1 akkor Cím:=(i-1)*2+j
  különben Cím:=0
Függvény vége.
```

				j		n
	1	2	3	4	5	6
1	a	b	k	k	k	k
2	c	d	e	k	k	k
i 3	k	f	g	h	k	k
4	k	k	.	.	.	k
5	k	k	k	.	.	.
6	k	k	k	k	.	z

elemszám: 3*n-2

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
k	a	b	c	d	e	f	g	h	.	.	.	.	.	.	.	z

ha abs(i-j)<=1 akkor
    cím = (i-1)*2+j
különben
    cím=0

cím= 8 = (3-1)*2+4

Speciális szerkezetű tömbök

Toeplitz mátrix (részletek)

A főátlóban és a vele párhuzamos összes átlóban egyforma elemek vannak.

Ábrázolása: **Tömb** `(1..2*n-1: Elemtípus)`

Első oszlop és első sor tárolásával: (... *e c a b d* ...)

1: (n,1) átló, 2: (n-1,1) átló, ..., n: (1,1) átló, ..., 2*n-1: (1,n) átló.

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=n-(i-j)
Függvény vége.
```

					j		n
		1	2	3	4	5	6
	1	a	b	d	f	h	j
i	2	c	a	b	d	f	h
	3	e	c	a	b	d	f
	4	g	e	c	a	b	d
	5	i	g	e	c	a	b
	6	k	i	g	e	c	a

különböző elemek száma: 2*n-1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
k	i	g	e	c	a	b	d	f	h	j

cím=n-(i-j)

cím= 8 = 6 - (2-4)

Speciális szerkezetű tömbök

Hankel mátrix ([részletek](#))

A mellékátlóban és a vele párhuzamos összes átlóban egyforma elemek vannak.

Ábrázolása: **`Tömb`** `(1..2*n-1: Elemtípus)`

Első sor és utolsó oszlop tárolásával: (... *d b a c e* ...)

1: (1,1) átló, 2: (1,2) átló, ..., n: (1,n) átló, ..., 2*n-1: (n,n) átló.

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Cím:=i+j-1
Függvény vége.
```

					j		n
		1	2	3	4	5	6
	1	j	h	f	d	b	a
i	2	h	f	d	b	a	c
	3	f	d	b	a	c	e
	4	d	b	a	c	e	g
	5	b	a	c	e	g	i
	6	a	c	e	g	i	k

különböző elemek száma: 2*n-1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
j	h	f	d	b	a	c	e	g	i	k

cím=i+j-1

cím= 5 = 2 + 4 - 1

Speciális szerkezetű tömbök

Leslie mátrix (részletek)

Az első sorban és a (2,1)-ből induló átlóban vannak nem k elemek.

Ábrázolása: **Tömb** `(0..2*n-1: Elemtípus)`

Az első n elem az első sor, amit az átló n-1 eleme követ.

```
Függvény Cím(i,j):Egész
  Ha i=1 akkor Cím:=j különben
  ha i=j+1 akkor Cím:=n+j
          különben Cím:=0
Függvény vége.
```

elemszám: 3*n-2

		j				n
	1	2	3	4	5	6
1	a	b	c	d	e	f
2	g	*k*	*k*	*k*	*k*	*k*
i 3	*k*	h	*k*	*k*	*k*	*k*
4	*k*	*k*	.	*k*	*k*	*k*
5	*k*	*k*	*k*	.	*k*	*k*
6	*k*	*k*	*k*	*k*	.	*k*

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
k	a	b	c	d	e	f	g	h	.	.	.	.	.	.	.	z

ha i=1 akkor
  cím = j
különben
  ha i=j+1 akkor
    cím=n+j
  különben
    cím=0

cím= 8 = 6+2

Speciális szerkezetű tömbök

Felső háromszög mátrix

A főátlóban és felette vannak nem k elemek.

Ábrázolása: **Tömb**`(0..n*(n+1)/2: Elemtípus)`

Oszlopfolytonosan helyezzük el az elemeket a vektorban.

$(0, h_{1,1}, h_{1,2}, h_{2,2}, h_{1,3}, \ldots h_{n,n})$

```
Függvény Cím(i,j):Egész
   Ha i≤j akkor
          Cím:=j*(j-1)/2+i
       különben Cím:=0
Függvény vége.
```

				j			n
		1	2	3	4	5	6	7
	1	a	b	d	g	.	.	.
i	2	*k*	c	e	h	.	.	.
	3	*k*	*k*	f	.	.	.	.
	4				.	.	.	.
	5					.	.	.
	6						.	.
n	7	*k*					*k*	.

												n*(n+1)/2
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	.	.	28
k	a	b	c	d	e	f	g	h	.	.		.

Ha i<j akkor
    cím=j*(j-1)/2+i   cím= 5 = 3*(3-1)/2+2
különken
    cím=0

Speciális szerkezetű tömbök

Alsó háromszög mátrix

A főátlóban és alatta vannak nem 0 elemek.

Ábrázolása: **Tömb**`(0..n*(n+1)/2: Elemtípus)`

Sorfolytonosan helyezzük el az elemeket a vektorban.

$(0,h_{1,1},h_{2,1},h_{2,2},h_{3,1},\dots h_{n,n})$

Függvény `Cím(i,j):Egész`
    Ha `i≥j` **akkor**
        `Cím:=i*(i-1)/2+j`
      különben `Cím:=0`
Függvény vége.

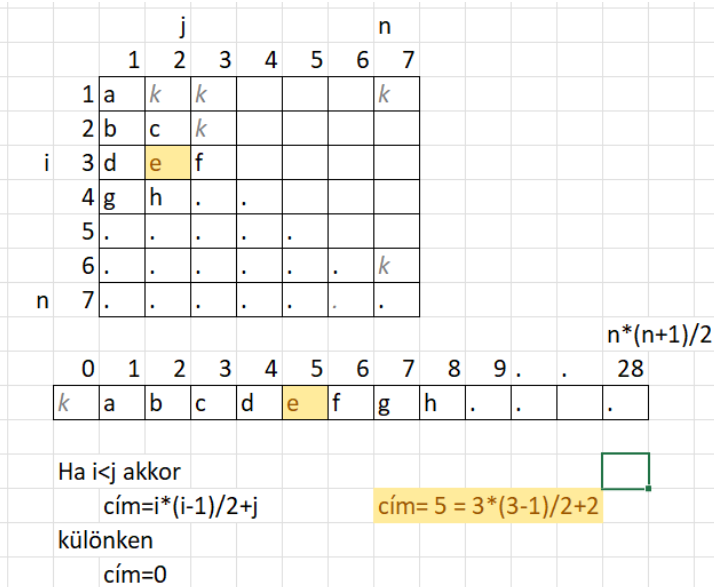

Speciális szerkezetű tömbök

Szimmetrikus mátrix

A főátlóra szimmetrikusak az elemek, azaz A(i,j)=A(j,i).

Ábrázolása: **Tömb**`(1..n*(n+1)/2: Elemtípus)`

Oszlopfolytonosan helyezzük el az átló feletti elemeket a vektorban.

```
Függvény Cím(i,j):Egész
   Ha i≤j akkor Cím:=j*(j-1)/2+i
          különben Cím:=i*(i-1)/2+j
Függvény vége.
```

		j				n

		1	2	3	4	5	6	7
	1	a	b	d	g	.	.	.
	2	b	c	e	h	.	.	.
	3	d	e	f	.	.	.	.
i	4	g	h	.	.	.	.	.
	5	.	.	.	.	.	.	.
	6	.	.	.	.	.	.	.
n	7	.	.	.	.	.	.	.

												n*(n+1)/2
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	.	.	28
k	a	b	c	d	e	f	g	h	.	.		.

Ha i<=j akkor

cím=j*(j-1)/2+i   cím= 8 = 4*(4-1)/2+2

különben

cím=i*(i-1)/2+j

Hézagosan kitöltött tömbök

Hézagosan kitöltött vektor elemfelsorolással:

	x			y		
	i			j		

$\rightarrow$ db,(i,x),(j,y),...

azaz a felesleges elemeket nem tároljuk, az értékes elemek indexét és értékét felsoroljuk (mint egy halmaz elemeit).

Indexelés: keresés programozási tétel.

Hézagosan kitöltött tömbök

db,(i,x),(j,y),...

```
Érték(X,i):
   j:=1
   Ciklus amíg j≤X.db és i≠X.t(j).index
      j:=j+1
   Ciklus vége
   Ha j≤X.db akkor Érték:=X.t(j).érték
             különben Érték:=nemdef
Függvény vége.
```

Megjegyzés: hatékonyabb lenne index szerint növekvő sorrendben.

Hézagosan kitöltött tömbök

db,(i,x),(j,y),...

```
Módosít(X,i,e):
  j:=1
  Ciklus amíg j≤X.db és i≠X.t(j).index
    j:=j+1
  Ciklus vége
  Ha j≤X.db akkor X.t(j).érték:=e
         különben X.db:=X.db+1
                  X.t(X.db).érték:=e
                  X.t(X.db).index:=i
Eljárás vége.
```

Megjegyzés: a beszúrás lassúbb lenne index szerint növekvő sorrendben.

Hézagosan kitöltött tömbök

db,(i,x),(j,y),...

```
ElemTöröl(X,i):
  j:=1
  Ciklus amíg j≤X.db és i≠X.t(j).index
    j:=j+1
  Ciklus vége
  Ha j≤X.db akkor X.t(j):=X.t(X.db)
                  X.db:=X.db-1
Eljárás vége.
```

Megjegyzés: a törlés lassúbb lenne index szerint növekvő sorrendben.

Hézagosan kitöltött tömbök

Hézagosan kitöltött mátrix elemfelsorolással:

	x					
					z	
				y		

→ db,(i,j,x),(k,l,y),(p,q,z)...

azaz a felesleges elemeket nem tároljuk, az értékes elemek indexét és értékét felsoroljuk (halmazként).

Indexelés: keresés programozási tétel.

Speciális szerkezetű tömbök

Változtatható méretű (dinamikus) tömb

Új műveletek:

- Méret növelés
- Méret növelés, egy elem berakással
- Méret csökkentés
- Méret lekérdezés

Előnyök és hátrányok dinamikus tömböknél.

Algoritmusok és adatszerkezetek I.
1. előadás vége